

Metodika logopedické intervence u dětí s narušeným vývojem řeči

ONZOTEGEZE DĚTSKÉ ŘEČI

Ontogeneze

- ▶ Vývoj řeči probíhá **individuálně a nelze přesně sledovat u každého dítěte jednotlivá stadia.**
- ▶ V současné době je vývoj řeči předmětem zájmu mnoha odborníků (lingvistů, psycholingvistů, psychologů, logopedů...)

Z logopedického pohledu používáme dělení na období **přípravná = preverbální** a období **vlastního vývoje řeči**

1) Ontogeneze řeči – preverbální období

- ▶ Cca do 1. roku života dítěte
- ▶ Vokalizace od narození – 1. projev křik
 - ▶ ZPOČÁTKU NEDIFERENCOVANÝ (TVRDÝ HLASOVÝ ZAČÁTEK)
 - ▶ CCA OD 6.TÝDNE SE DIFERENCUJE (MĚKKÝ HLASOVÝ ZAČÁTEK)
- ▶ Modulace zvuků artikulačními orgány nastává při broukání (CCA KOLEM 3. MĚSÍCE A DÁL)
- ▶ žvatlání (CCA OD 6.MĚSÍCE) = PRÍMÝ PREKURZOR ŘEČOVÉHO VYJADŘOVÁNÍ
 - ▶ NEJPRVE NA STADIUM KŘIKU A BROUKÁNÍ NAVAZUJE PUDOVÉ ŽVATLÁNÍ 4.-6. MĚSÍC (NENÍ ZATÍM VĚDOMÁ SLUCHOVÁ KONTROLA)
 - ▶ NAPODOBUJÍCÍ ŽVALÁNÍ (6.-8. MĚSÍCE) – IMITACE OKOLÍ, VĚDOMÁ ZRAKOVÁ A SLUCHOVÁ KONTROLA
 - ▶ 6. – 9. MĚSÍC – DŮLEŽITÝ DIAGNOSTICKÝ MILNÍK!!! – PODCHYCENÍ SLUCHOVÉ VADY

Doplňující informace:

Stádia imitace předřečové vokalizace → proces osvojování si 1.slov předchází dlouhé období předřečové komunikace a imitace řečové vokalizace - zvuky bez specifického významu

Žvatlání (experimentace hrou se slabikami-výška, intenzita, intonace, rezonance, délka, tenze)

- Učí se:

- ▶ rozpoznávat vlastní hlas
- ▶ navázat první (primitivní) dialog

Schopnost spontánní imitace předchází schopnost produkovat zvuky, věnovat pozornost reprodukováným zvukům...

!!! Problémy s imitací mají děti, které v kojeneckém/batolecím věku nemluví nebo mluví velmi málo až do 3, 4 i více let (obtíže při motorickém plánování pohybu, s vývojovou dyspraxií, PAS, MP...)

STADIUM ROZUMĚNÍ ŘEČI – 10.-12. MĚSÍC (postupné začínání spojování slov s předměty)

2) Ontogeneze řeči – vlastní vývoj řeči

- ▶ Stadium emocionálně volní (1 - 1,5 roku) – jednoslovné věty představují emoce, pocity, výrazy, přání...(podstatná jména, onomatopoeia, slovesa)
 - ▶ NÁSTUP PRVNÍCH SLOV – CCA KOLEM 1.ROKU ŽIVOTA → VELKÉ ROZPĚTÍ
- ▶ Egocentrické (1,5 – 2 roky) – dítě samo objevuje mluvení jako činnost, 1.otázky – Kdo je to? Co je to?, dvojslovné věty
- ▶ Asociačně reprodukcční (kolem 2.roku) – jednoduché asociace, označení různými výrazy osoby/věci kolem sebe
- ▶ Rozvoje komunikační řeči (2.-3.rok) – dosahování cílů prostřednictvím řeči
- ▶ Logických pojmů – kolem 3 let cca 1000 slov, přechod na druhsignální úroveň, abstrakce slov z konkrétních na obecné, náročné myšlenkové operace, velké vývojové nároky – možný výskyt vývojových obtíží, dysfluencí
 - ▶ 2.věk otázek – proč?, Kdy? (3,5 roku)
- ▶ Intelektualizace řeči (od 4.roku do dospělosti) – chápání obsahu, zpřesňování gramatických pravidel, nárůst slovní zásoby...

Analogické →

Vývojové fáze řeči dle Lechty (1995)

- ▶ Pragmatizace - do 1.roku
- ▶ Sémantizace - 1.-2. rok
- ▶ Lexémizace - 2.-3. rok
- ▶ Gramatizace - 3.-4. rok
- ▶ Intelektualizace – po 4. roce

Raný vývoj řeči 0-3 (shrnutí)

- ▶ Období, kdy si intaktní děti osvojí :
 - ▶ většinu orálně motorických dovedností potřebných pro příjem potravy
 - ▶ Většinu základních sémantických, gramatických i syntaktických zákonitostí řeči
 - ▶ Po 3. roce se dosud osvojené (z obsahové stránky řeči) učí kombinovat...
- ▶ děti, které mezi 3.-4.rokem nemluví (OVŘ, NVJ – VD)
- ▶ NUTNOST VČASNÉ DIAGNOSTIKY/PODCHYCENÍ OBTÍŽÍ A INTERVENCE...

Raný psychomotorický vývoj

- ▶ = vývoj dítěte po stránce pohybové a psychické
- ▶ Velmi komplexní proces (HM, JM, sociální dovednosti, poznávací, mentální vývoj, vývoj oblasti orální)
- ▶ Podíl mnoha faktorů:
 - ▶ genetické a dědičné vlastnosti
 - ▶ Kultura, prostředí, životní styl – dostatek pohybu
 - ▶ Probíhá v přímém souladu s rozvojem rovnováhy, orientačních dovedností, koordinace pohybů i síly svalů
 - ▶ Většina intaktních dětí si osvojuje dovednosti v předvídatelných fázích = vývojové milníky / orientační (individuální tempo)
 - ▶ !!!důležité není ani tak kdy, ale jestli a jak kvalitně – zda proběhla (kvalitně) všechna stádia, nedošlo-li k přeskočení
 - ▶ Vývoj dítěte, včetně PM, začíná od oplození vajíčka, nikoliv ve chvíli, kdy se dítě narodí!

Vývoj dítěte v prvním roce života

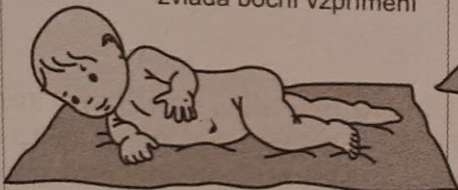
1. měsíc
schoulená, nestabilní poloha,
hlava k jedné straně

2. měsíc
při otáčení k jedné straně - šermíř,
při držení hlavy v ose - kontakt prstů

5. měsíc
zvedá nohy a pánev nad podložku,
otáčí se na bok,
zvládá boční vzpřímení

6. měsíc

druhé vzpřímení s těžištěm pod
stehny a rozvinutými dlaněmi
na natažených pažích

9. měsíc
symetrické a koordinované lezení

10. měsíc staví se přes rytíře

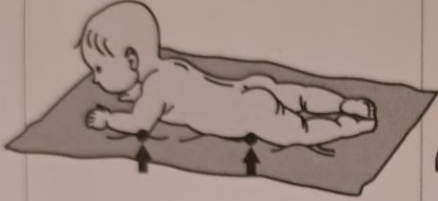
EvaKiedroňová

Metoda rozvoje dítěte v souladu
s jeho psychomotorním vývojem

Toto grafické dílo je publikováno s laskavým
svolením autorky díla Evy Kiedroňové.

Vývoj dítěte v prvním roce života

3. měsíc
první vzpřímení
s těžištěm pod stýdkou sponou
a vnitřní stranou loktů, otáčí hlavu

4. měsíc
nohy i ruce nad podložkou,
kontakt palců + vnitřní strany
chodidel

7. měsíc
ruka - noha

8. měsíc
šikmý sed

11. měsíc obchází nábytek

12. měsíc stojí bez opory

Toto grafické dílo je publikováno s laskavým
svolením autorky díla Evy Kiedroňové.

(citace: Kiedroňová, E. *Rozvíjej se děťátko*. Vydání 3., Grada Publishing, a.s., 2016, ISBN 978-80-247-3744-7)

Předpoklady optimálního rozvoje (řeči)

- ▶ Endogenní i exogenní faktory – psychický vývoj, podmínky
- ▶ Komplexní, složitý, multifaktoriální proces
- ▶ Klíčové období do cca šesti let

Faktory nezbytné pro vývoj:

- Stav CNS
- Intelektové schopnosti
- Motorické schopnosti (správný pohybový vývoj) !!! velký význam pohybu

- **Podpůrné funkce - Sluchová percepce, Zraková percepce**
- **Sociální prostředí**
- **Míra nadání pro řeč a jazyk**

Rizikové faktory...

Vývoj (řeči) mohou negativně ovlivnit:

- ▶ **Odchylky ve vývoji**
- ▶ **Zdravotní indispozice**
- ▶ **Přístup okolí**
- ▶ **Adaptační problémy**
- ▶ **Postavení dítěte v rodině**
- ▶ **Jistota vazeb**
- ▶ **Odloučení od rodičů/rodiny**
- ▶ **Nedostatečná spolupráce rodiny s odborníky**

Kritická období...

- ▶ **6. – 8. měsíc života dítěte**
- ▶ **Období kolem 3. roku**
- ▶ **Doba nástupu do MŠ**
- ▶ **Období zahájení školní docházky**

Řeč = komplexní proces

- ▶ **Velmi komplexní dovednost (prostředkem komunikace, nástrojem myšlení)**
- ▶ **Nejkomplikovanější motorická aktivity, kterou realizujeme**
 - ▶ **Nutno mít pro správný rozvoj dobré základy ...**
- ▶ **pokud mám potíže s organizací níže položených složek → velký problém s řeči (koordinovaná, zpomalená pohybová aktivita – náročná)**
 - ▶ **Velká škála pro základ – aby mohla být řeč dobře rozvíjena**

TERMINOLOGIE - Základní pojmy:

- **Řeč – individuální schopnost dorozumívat se pomocí jazyka**
- **Jazyk – sociální jev, systém znaků, symbolů v určitém společenství**

- **Komunikace (širší význam – oboustranné předávání informací prostřednictvím znaků/symbolů X UŽŠÍ – mezilidské dorozumívání)**
- **Komunikační schopnost – obecně lidská schopnost užívat výrazových prostředků verbálního či neverbálního charakteru k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů = proces výměny informací**
 - **Verbální – mluvená a psaná řeč**
 - **Neverbální – pohled, výrazy obličeje, pohyby, gesta, doteky....**

VÝVOJ ŘEČI x NVŘ

- ▶ **Vývoj řeči neprobíhá jako izolovaný proces!!!**
- ▶ **úzce spojen a nelze oddělit od psychomotorického vývoje dítěte, je jeho přirozenou součástí**
- ▶ **Podíl vlivu řady vnitřních i vnějších faktorů**
- ▶ **OBTÍŽE VE VÝVOJI ŘEČI/KOMUNIKACE → vliv také na psychický vývoj dítěte**

NARUŠENÝ VÝVOJ ŘEČI (NVŘ)

- ▶ **DEFICITY VE VÝVOJI ŘEČI NEVYVINUTÉ NEBO V POČÁTCÍCH VÝVOJE (PROCESY VYZRÁVÁNÍ CNS, ROZVOJ PERCEPČNÍCH, JAZYKOVÝCH, KOGNITIVNÍCH, MOTORICKÝCH FUNKCÍ)**
- ▶ **→ MOŽNÝ NEGATIVNÍ DOPAD NA DALŠÍ FORMOVÁNÍ JEDINCE**
- ▶ **NVŘ = ZASTŘEŠUJÍCÍ POJEM, ŠIROKÁ KATEGORIE Z POHLEDU ETIOLOGIE I SYMPTOMATOLOGIE**
- ▶ **Ovlivňuje psychický vývoj jedince**
- ▶ **Strukturní a systémové narušení jedné či většího počtu, ev. Všech oblastí vývoje řeči, projevy narušení se mohou promítat do všech jazykových rovin**
- ▶ **!!! Význam včasné logopedické intervence (prevence, diagnostika, terapie - stimulace), multioborový přístup.**

Známky OVR / NVŘ dle Mikulajové (2009)

- ▶ **Známky OVR a signály NVŘ, pokud ve 2 letech dítě:**
 - ▶ **Nepoužívá gesta**
 - ▶ **Evidentně absentuje komunikační záměr**
 - ▶ **Verbální produkce není ani 50 slov**
 - ▶ **Nespojuje dvě slova (nezačíná)**
 - ▶ **Výrazně vyšší úroveň receptivní složky řeči**
 - ▶ **Aktivní Verbální produkce je nižší než srozumitelných 10 slov**

NVŘ

- ▶ **Opožděný vývoj řeči**
- ▶ **Vývojová dysfázie**
- ▶ **Poruchy artikulace (dyslalie, vývojová dysartrie)**
- ▶ **Poruchy plynulosti a tempa řeči (balbuties, tumultus sermonis)**
- ▶ **Poruchy zvuku řeči (rinolalie, palatolalie)**
- ▶ **Selektivní mutismus**
- ▶ **Poruchy hlasu**